

УДК 811.111.'42'373.7:796

Кузнєцова І. В.

канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ЛІНГВОКОГНІТИВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ АНГЛОМОВНИХ СПОРТИВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

Як відомо, ядро фразеологічної картини світу становлять фразеологізми, які є носіями культури, вони зберігають інформацію про історію, етнографію, національну психологію, національну поведінку певного народу. Кожний фразеологізм є джерелом культурної інформації про певну націю, у ньому відображається історичне, культурне й духовне життя народу. У лінгвістиці існують різні визначення фразеологізму. Це питання дуже актуальне серед дослідників. Узагальнюючи погляди вчених на визначення цього поняття, вважаємо, що фразеологізм – це семантично пов'язане сполучення слів, що виникає в мові як результат метафоризації його значення та відтворюється у вигляді специфічної, усталеної та цілісної конструкції.

Когнітивна лінгвістика виникає на базі когнітивізму в межах сучасної антропоцентристської парадигми, що суттєво розширює обрії

лінгвістичних досліджень. Наприкінці ХХ ст. виникла потреба з'ясувати, яку роль виконує мова в пізнавальній діяльності людини. Інформація, отримана в ході предметно-пізнавальної діяльності, надходить до людини через різні канали, але предметом розгляду в когнітивній лінгвістиці є лише та її частина, яка відбивається і фіксується в мовних формах.

У ході дослідження англомовні спортивні фразеологізми було розподілено на різні категорії, які стосувалися не тільки самого спорту, але й інших сфер життя людини. Цей аналіз засвідчив, що слова та фрази, які мають суто спортивне значення, можуть у кожній фразеологічній одиниці залежно від використання відображати національне світобачення. Наприклад, фразеологізм *pull out all the stops* – не зупинятися/докласти всіх зусиль; компонент *stops* = *effort, strength*.

У метафорі також прихований національно-культурний компонент: наведений нижче вислів використовувався в музиці та асоціювався з грою на органі. А зараз ми бачимо перехід від однієї сфери життя в іншу. У спорті цей вислів дуже доречно вживати як девіз до перемоги: *two strikes/three strikes and you're out* – три удари і ти вибув; компонент *strikes* = *chances*. Ідіома нам відома з гри в боулінг, тобто відображає специфіку та насамперед правила гри. Вважаємо, що цю фразеологічну одиницю можна віднести до національно-культурного аспекту.

Сьогодні метафора найчастіше використовується в бізнесі і розкриває вже інше значення: *The ball is at somebody's feet* – господар становища. Метафора *ball at feet* = *advantage, success*. У цьому фразеологізмі можна провести паралель із футболом, коли у гравця є м'яч, то він понад усе намагається добігти до воріт та забити гол, на ньому лежить відповідальність. Так само і в повсякденному житті: у кого є привілеї і як кажуть «усі карти на руках», той і має шанс на успіх: *front runner* – людина, яка випереджає своїх конкурентів. Метафора *front* = *success*. У спорті це людина, яка стовідсотково дійде до фінішу першою і яка залишила всіх конкурентів позаду. Зі спортивного значення ідіома набула більш буденного відтінку і стала описувати величезний успіх у всьому, а також стала широко відома в рекламній індустрії: *front product* – бренд, продукт вищого ґатунку, який має величезні продажі; *set the pace (make the running)* – задавати темп. Метафора *pace* = *speed, tempo, activity*.

Загалом, це слово сягає корінням у глибоку давнину: так називали людину, яка швидша за всіх інших. У наш час так можна назвати людину, яка може повести за собою інших, яка може налаштувати публіку на гарний лад: *the ball is in your court* – ваша черга. Концепт *ball* = *change, solution, success*. Отже, слово змінило своє значення, а саме зі спортивного вжитку перейшло в більш повсякденне. Це можна порівняти з грою в теніс: коли м'яч відбивається на протилежний бік (бік конкурента), це

означає, що його черга подачі. Так само і в бізнесі: коли ухвалюється важливе рішення, то зазвичай його ухвалює людина, яка обіймає високу посаду, тобто всі передають вирішальне право голосу саме їй: *give one a run for one's money* – *намагатися з усіх сил перемогти*. Метафора *give one a run* = *challenge*. Сама ідіома походить від перегонів, коли людина за свої гроші робила ставку на коня і хотіла, щоб він брав участь у змаганні. Проаналізувавши вираз та виявивши в ньому інше тлумачення, люди стали користуватися ідіомою та розуміти її як виклик: *hot shot* – *майстерна і свідомо своїх переваг людина*. Компонент *shot* = *carrier, professionalism, success*.

Метафора походить ще з давніх-давен: так називали людину, яка в нападі агресії, злості могла взяти рушницю та вистрілити. Пізніше це слово стало використовуватися як жаргонний термін для експрес-поїзда. Сьогодні метафора описує успішну та кваліфіковану людину, справжнього професіонала своєї справи: *out of your league* – *не твоєї рівень*. Метафора *out of league* = *type, love, level*. Спочатку цей вислів використовувався в бейсболі. Також дуже цікавою є ще одна конотація слова *league* – *типаж*. Коли йдеться про кохання між чоловіком і жінкою, то кожен має своє уявлення про майбутнього партнера, добирає людину під свій типаж і коли ми хочемо висловити свою думку про те, що хтось когось не влаштовує, саме ця ідіома буде влучною. *League* вживається як комфорт, коли йдеться про незручне становище або коли ніяково себе почуваєш: *to be a good sport* – *бути спортивним і прийняти поразку з добротою/гідністю*. Метафора *sport* = *healthy, strong*. Зазвичай цей вираз має буквально значення, тобто *sport* – *спортсмен, людина яка весь свій час витрачає на те, щоб мати гарний вигляд, яка систематично займається певним видом спорту та бере участь у спортивних змаганнях*.

Друге значення ідіоми полягає в тому, що словом *sport* можна описати людину, яка з гідністю проходить всі перешкоди і яка завжди з усмішкою йде уперед назустріч своїм страхам: *a balls up* – *помилка, погана робота*. Метафора *a balls up* = *chaos, fail*. Таким чином, значення метафори дуже далеке від спорту, як може здаватися на перший погляд. У ній розкривається інший зміст: коли у вас на роботі поганий день і ви дуже втомилися, ця метафора вживається для опису самопочуття. Ще одне значення метафори – коли згодом повинна відбутися якась важлива подія, завжди починається легкий сумбур, хаос, хвилювання і от саме задля того, щоб чітко описати ситуацію, використовується ця ідіома: *to kick something around* – *запропонувати ідею*. Метафора *kick around* = *incorrect attitude, something unplanned*.

Фраза широко відома у футболі і перекладається як передавання м'яча від одного гравця до іншого. Згодом, з однієї сфери ідіома набула свого значення і в інших, більш буденних. Перше значення – у повсякденному житті це означає поводитися з кимось несправедливо. Друге значення – незаплановано кудись добиратися й проводити час, ознайомлюючись із місцевістю: *pick-up game* – *щось незаплановане, коли люди реагують на події, як вони відбуваються*. Метафора *pick-up game* = *love*

Тут можна виділити такі значення: 1) тема кохання-стандартний пікап, коли ти розмовляєш з дівчиною, з якою в тебе немає наміру продовжувати спілкування й будувати стосунки, тобто ти просто її зацікавлюєш грою слів і більше ви ніколи не бачитесь після зустрічі; 2) ще одне цікаве значення ідіоми – час, який ти витрачаєш, відповідаючи на кожне повідомлення привітання з днем народження у Фейсбуці від друзів та родичів: *to leave the track* – *вийти з боротьби*. Метафора *track* = *carrier*. Це означає, що людина вирішила кардинально змінити вид своєї діяльності, спробувати себе в новій професії та побудувати кар'єру в іншій сфері. Друге значення ідіоми – опис місця проживання: *have the inside track* – *прямий/найкоротший шлях до успіху*. Метафора *inside track* = *success, advantage* – *вигодне становище/перевага (можливість раніше за інших володіти інформацією, мати можливості та все необхідне, щоб досягти успіху найближчим часом)*. Перше та початкове значення ідіоми походить зі сфери спорту – *внутрішня бігова доріжка*. Якщо трохи глибше зануритися в аналіз та історію цієї ідіоми, то можна дізнатися, що вона використовується як залізничний термін і описує внутрішній шлях: *in full swing* – *бути на піку активності*. Метафора *swing* = *freedom*.

Можна описати розпал подій, наприклад, на концерті, фестивалі, спектаклі, найцікавіший момент. Друге значення – повна свобода дій, коли тобі ніхто не встановлює правила і ти спокійно, легко йдеш своєю життєвою дорогою: *wild card* – *можна охарактеризувати когось, хто непередбачуваний або хто поводитьься несподіваним чином*. Метафора *wild* = *spontaneity*. Спочатку фраза широко вживалася в покері та в різних карткових іграх. Також можна виділити такі значення ідіоми, які пізніше стали використовуватися в різних сферах життя: 1) додаткова можливість кваліфікуватися; 2) символ, який використовується в комп'ютерних програмах для позначення будь-якої цифри або літери; 3) непередбачувана людина, компонент *wild* тут вказує на спонтанність або незрозумілу поведінку, яку не можна передбачити заздалегідь.

Отже, під час аналізу лінгвокогнітивних характеристик спортивних фразеологічних одиниць було виявлено, що кожен фразеологізм пояснює не тільки явища в спорті, але й такі поняття, як УСПІХ, КОХАННЯ, КАР'ЄРА та національне світобачення.